

# Gadymy Merwiň hukukşynaslary

Category: Kitapcy, Sözler, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 22 января, 2025

Gadymy Merwiň hukukşynaslary

## GADYMY MERWIŇ HUKUKŞYNASLARY

Taryhyň dürli-dürli döwürlerinde häzirki Türkmenistanyň territoriýasynda ýerleşen köne döwletlerde örän köp sanly hukukşynas şahsyýetler ýaşap geçipdir. Dürli milletlerden bolan bu hukukşynaslar öz adalatlylyklary we işine ussayklary bilen tanalypdyrlar.

Biz musulmançylygyň Türkmenistanyň territoriýasyna aralaşandan soňky döwürlerde ýaşap geçen iki hukukşynas barada gürrüň etmekçi.

Bularyň birinjisi BUREÝDE IBN HASYB'dyr. Ol Hezreti Muhammet pygamberiň (s.a.w) egindeşleri bolan "Eshaby Kiramlardan" biridir. Onuň doly ady Bureýde ibn Hasyb (ýa-da Huseýbe) el-Eslemi bolup, lakamy "Ebu Abdyllyla" eken.

Araplaryň "Eslem" taýpasynyň "Sehm" tiresinden bolan Bureýde ibn Hasyb pygamber bilen örän köp harby hereketlere gatnaşypdyr. Ol hezreti Osmanyň halyflyk eden döwründe (milady ýyl hasaby bilen 644-656-njy ýyllarda) Horasana iberilen goşun bilen Demirgazyj Horasana gelipdir. Hijri 63-nji (milady 683-nji) ýylda, halyf Ýezidiň hökümdarlyk eden döwründe (milady 680-683-nji ýyllarda) Merwde wepat bolupdyr. Bureýde ibn Hasyb orta asyr Merwiniň günortasyndaky Tanurgaron mähellesinde jaýlanypdyr. Onuň mazarynyň ýanynda ýene bir sahabanyň el-Hakam ibn Amr el-Gifarynyň (670-nji ýylda wepat bolan) mazary ýerleşýär.

Bureýde ibn Hasyb Hezreti Muhammet pygamberiň (s.a.w) "Liwa-i Muhammed" atlandyrylan sanjagyny (harby baýdagyny) göteren adamdyr.

■ Bu sanjagyň döreýşi barada şeýle rowaýat bar.

Bir gezek Pygamber bir topar egindeşi bilen Medine şäherine

barýar eken. Bureýde ibn Hasyb pygambere ýüzlenip:

– Ýanyňyzda sanjak bolmazdan, Medinä gitmäňiz uýgun däl – diýipdir we kellesindäki selläni çözüp, naýzanyň ujuna sanjak ýaly edip daňypdyr. Şonda ol Medine-i Münewwere çenli Hezreti Muhammet pygamberiň (s.a.w) öňünden ýöräp, "Liwa-i Muhammedi" göteripdir.

Bureýde ibn Hasyb 164 hadysy-şerifiň rowaýatyny aýdan hadysçy alymdyr. Ol bu hadyslary hut Muhammet pygamberiň özünden eşiden eken.

Gurhany-Kerinden soňra yslam hukugynyň esasy sütünleriniň biri bolan hadyslar we sünnetler Muhammet pygamberiň dine, ybadata, sosial durmuşa, hukuga we ýaşayşa degişli meseleler bilen baglanyşykly berlen soraglara jogaplary ýa-da aýdan sözleri bileb eden işleridir. Ylym hökmündä seredilende bolsa hadys bu maglumatlaryň toplanmasy, syrly hakykatlaryň we ýalňyşlyklaryň aýyl-saýyl edilmesi diýmekdir. Bu iş bilen meşgullanýan kişilere "muhaddis" diýlipdir (yslam dünýäsinde tanalýan iň beýik "muhaddisler" buharaly türkmenlerden bolan Ymam Buharyrm we hadysçy alyn Ymam Müslimdir). Ymam Buharynyň "Sahyh" diýen hadys kitaby Gurhandan soň iň köp okalan dini kitapdyr.

Yslamy ylymlaryň içinde hukuk bilen bagly ylymlaryň biri fykh ylmydyr, by ylym bilen meşgullanan alymlara fakyh ady berlipdir. Yslam dünýäsiniň meşhur fakyhlarynyň arasynda Ebu Hanife, Ymam Mälik, Ymam Şafy, Ymam Hanbal we beýleki şahsyýetleriň ähmiýetli orunlary bardyr.

■ Bureýde ibn Hasybyň ekiz ogullary.

Meşhur hadysçy alym Bureýde ibn Hasybdan onuň iki ogly we Abdylla ibn Ews-i Huzai Şabi, Mälik ibn Usame ýaly alymlar hadys öwrenipdirler. Hijri ýyl hasabynyň birinji asyrynyň alymy bolan Bureýde ibn Hasybyň Abdylla we Süleýman atly ekiz ogly bolupdyr.

Yslam dünýäsinde ady belli hukukşynaslaryň ýene-de biri ikinji asyryň meşhur hadysçy alymy ABDYLLA IBN BUREÝDE'dir (şol ekizleriň biri). Bu alymyň doly ady Abdylla ibn Bureýde ibn

Hasyb el-Eslemi bolup, ol Ebu Sehl el-Merwezi, Merw kazysy, el-Eslemi lakamlary bilen tanalypdyr.

Abdylly ibn Bureýdäniň hezreti Omaryň halyflyk eden döwründe (milady 634-644-nji ýyllarda) Kufede, hijri 14-nji (milady 635-nji ýylda eneden doglandygy barada maglumat bar. Ol ömrüniň bir bölegini Basra şäherinde geçiren-de bolsa, Merw kazysy wezipesine bellemezinden has ön Merw şäherine gelip, ömrüniň ahyryna çenli bu ýerde ýaşandygy bellidir. Onuň Merwe gelmeginde kakasynyň uly roly bar bolsa gerek. Ol hijri 115-nji (milady 707-nji) ýylda wepat bolupdyr. Ony Merwde kakasynyň ýakynynda jaýlapdyrlar.

Abdylly we onuň ekiz taýy Süleýman şol döwrüň örän ynam bildirilen hadysçy alymlarydyr. Ebu Hatem we beýleki alymlar munuň şeýledigini belläp geçipdirler. Ymam Weki: "Abdyllynyň ekiz taýy Süleýman ondan-da has köp öwüpdir we hadysda "Örän üstün bolan alym oldur" diýip ýazypdyr.

Abdylly ibn Bureýde hezreti Aýşadan, hezreti Mugawyýadan, ibn Mesutdan, ibn Amrdan we beýleki şahsyýetlerden hadysy-şerifi rowaýat edipdir. Onuň özünden bolsa Hüseyin ibn Wakidil-Merwezi, Dawut ibn Wakidil-Merwezi, Merw kazysy Hüseyin ibn Wakyd, Ebu Tibe Abdylly ibn Müslim el-Merwezi, Beşir ibn Muhajir, Sehl ibn Beşir, Abdylly ibn Ata el-Mekki, Ebul-Munib Abdylly ibn Abdylly el-Ataki we başga-da örän köp alymlar ylym öwrenipdirler.

Abdylly ibn Bureýde Merw kazylygyny ýerine ýetireninde sud işlerini adalatly amala aşyrypdyr, hukukda uly üstünlikler gazanypdyr. Ol öz abraýly zähmeti bilen Merw şäheriniň durmuşynda ähmiýetli rol oýnapdyr w biziň taryhymyzda öz adyny galdyryp gidipdir.

Türkmenistanyň taryhynda öz atlaryny galdyran, biz bilen goňsuçylykda ýaşayan milletleriň hem taryhynda öz orunlary bolan hukukşynaslaryň ömri we döredijiligi öwrenilmäge mynasypdyr. Bu şahslaryň öwrenilmegi Türkmenistanymyz üçin medeni we turizm jähtden-de örän peýdalydyr. Bu şahsyýetleriň mazarlary Maryda häzir hem saklanyp galypdyr. Ol mazarlar keramatly hasaplanyp, halkymyz tarapyndan köpçülikleýin zyýarat edilýär. Bu mazarlar köne döwürlerde-se zyýarat

edilýän meşhur ýerleriň biri eken. Milady ýyl hasabynyň XII asyrynyň ortalarynda ýaşap geçen alym as-Samany: "...Merwden üç farsah uzaklykdaky Jaware obasynda Abdylla ibn Bureýde ibn Hasybyň mazary bar. Merwiň we onuň töweregindäki obalaryň ilaty gijelerine bu ýere ýygnanýarlar we zykyr edýärler" diýip ýazýar. Häzir bu hukukşynaslaryň biriniň mazary "Eshablaryň guburhanasy" atlandyrýan binanyň içinde ýerleşýär.

Kakajan BAÝRAMOW.

#adalat\_99

Taryhy makalalar